

Сайт використовується для розміщення різного навчального матеріалу, зокрема ілюстративного теоретичного матеріалу, конспекту лекцій, методичних рекомендацій до виконання лабораторно-практичних робіт, відеоматеріалів, презентацій, тестових завдань. Розроблений ресурс дає змогу використовувати матеріали і студентам, і викладачу з метою планування своєї діяльності.

Висновки. Досвід організації позааудиторної роботи студентів та використання матеріалів цієї роботи у викладанні землевпорядних дисциплін дозволяє зробити деякі висновки:

- позааудиторна робота має системний, послідовний характер. Вона сприяє не лише активізації пізнавальних здібностей студентів, а й наповнює їх відповідним духовним змістом;

- завдання, що виконують учасники клубу та гуртківці, формують у студентів навички самостійної роботи, сприяють підвищенню інтелектуального рівня. Завдяки цьому самоосвіта студентів знаходиться під безпосереднім контролем керівника;

- пошукова, науково-дослідницька діяльність студентів дозволяє виявити обдаровану молодь, здатну до прийняття самостійних рішень та формування власної точки зору;

- робота предметного гуртка та клубу дозволяє поєднувати індивідуальну роботу студентів із колективними формами діяльності, де молоді люди мають можливість поспілкуватися з однодумцями, бути почутими та поповнити свої знання. Разом із тим, спілкування у групі призводить до розуміння основ людських стосунків, самопізнання та самоствердження;

- творче спілкування не може бути обмежене рамками аудиторної роботи, адже діяльність предметного гуртка та клубу – це не лише тематичні засідання, консультації, а й інші різноманітні форми діяльності;

- особливу увагу слід приділяти добору відповідних методів навчання і виховання студентів, які б

розвивали їх духовно-моральні чесноти та професійно-трудові навички;

- керівництво роботою клубу або предметного гуртка вимагає від викладача необхідності постійно поповнювати та оновлювати свої професійні знання та навички, інакше він втратить свою фахову майстерність та авторитет.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Байнова М. С. Внеаудиторная работа со студентами специальности «Государственное и муниципальное управление» на примере научного студенческого кружка [Электронный ресурс] / М. С. Байнова // Государственное управление : электронный вестник. – 2010. – Вып. 25. – Режим доступа : <http://e-journal.spa.msu.ru/images/File/2010/25/Bajnova.pdf>.

2. Кондрашова Л. В. Внеаудиторная работа по педагогике в педагогическом институте / Л. В. Кондрашова. – Киев=Одесса : Высшая школа, 1988. – 160 с.

3. Коваленко В. О. Комплексный подход до організації позааудиторної діяльності [Електронний ресурс] / В. О. Коваленко. – Режим доступа : <http://eprints.zu.edu.ua/9327/1/37ts.pdf>.

4. Матвіїв-Лозинська Ю. О. Проблема позааудиторної виховної діяльності у вищих навчальних закладах туристичного профілю [Електронний ресурс] / Ю. О. Матвіїв-Лозинська // Вісник Луганського національного університету ім. Тараса Шевченка. – 2011. – №14 (225). – Ч. 1. – С. 219-225. – (Серія «Педагогічні науки»).

5. Трачук М. Інтерактивні методи навчання – запорука розвитку творчої особистості [Електронний ресурс] / М. Трачук. – Режим доступа : www.pedkoledzh.cv.ua/. – Назва з екрана.

Дата надходження до редакції: 23.03.2015 р.

УДК 37.017.4

Руслана СОЙЧУК,

кандидат педагогічних наук, доцент,
докторант Інституту проблем виховання
НАПН України

НАЦІОНАЛЬНІ ЦІННОСТІ ЯК РЕГУЛЯТОР НАЦІОНАЛЬНОГО САМОСТВЕРДЖЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

У статті осмислено сутність поняття «національні цінності» на основі теорії цінностей та визначено роль означеного феномена як регулятора національного самоствердження особистості. Акцентовано увагу на творенні національних цінностей на основі національних почуттів, що надає сприяє формуванню національних особливостей та переростає в національну визначеність, національну належність самодостатньої особистості як гро-

мадянина Української держави-нації.

Ключові слова: національні цінності, цінності, совість, національне самоствердження, національна гідність, національна гордість, честь, солідарність, відповідальність, самодостатність, свобода, національна ідея.

В статті осмислено суцність поняття «национальные ценности» на основе теории цен-

ностей и определена роль отмеченного феномена как регулятора национального самоутверждения личности. Акцентировано внимание на создани национальных ценностей на основе национальных чувств, что в дальнейшем способствует формированию национальных особенностей и перерастает в национальную определенность, национальную принадлежность самодостаточной личности как гражданина Украинского государства-нации.

Ключевые слова: национальные ценности, ценности, совесть, национальное самоутверждение, национальное достоинство, национальная гордость, честь, солидарность, ответственность, самодостаточность, свобода, национальная идея.

In the article the essence of the concept of «national values» based on the theory of value is comprehended and the role of this phenomenon as a regulator of national self-identity was defined. The attention is focused on the creation of national values based on national feelings, which further promotes the formation of national circumstances and develops the national certainty, national belonging of self-sufficient individual as the citizen of Ukrainian nation-state.

Key words: national values, values, conscience, national self-assertion, national dignity, national pride, honour, solidarity, responsibility, self-sufficiency, freedom, national idea.

Постановка проблеми. Вибір українством європейського шляху свого розвитку та ті буремні виклики сьогодення, що постали перед незалежною соборною Українською державою-нацією, визначають зміну ціннісної домінанти та актуалізують проблему виховання національного самоствердження учнівської молоді, що передбачає розвиток самодостатньої особистості громадянина своєї держави-нації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти проблеми досліджували вчені з різних галузей знань, зокрема: до питання національних цінностей зверталися ідеологи українського націоналізму та провідники ідеї державності (В. Винниченко, М. Грушевський, В. Липинський та ін.); теоретичне розроблення означеного феномена в контексті проблеми ментальності українців, становлення і розвитку української національної ідеї та природи нації відображено у працях М. Бердяєва, Ю. Бромлея, І. Огієнка, Ю. Римаренка, А. Свідзинського та ін.; у галузі психології питання цінностей досліджували Б. Ананьєв, Л. Божович, А. Здравомислов, Г. Костюк, Д. Леонтєв, О. Леонтєв, С. Рубінштейн та ін.; проблему цінностей представлено у психолого-педагогічних дослідженнях таких вітчизняних науковців, як І. Бех, М. Боришевський, О. Вишневський, І. Лебідь та ін.

Беручи до уваги сучасні зміни й запити Української держави, процеси глобалізації, євроінтеграції та потребу збереження національної ідентичності українського народу з огляду на умови поліетнічного суспільства, актуалізуються проблеми формування системи загальнолюдських і національних цінностей у процесі виховання національного самоствердження особистості з можливостями її поповнення у процесі інтеріоризації національних цінностей памолоддю.

Відтак **метою статті** є окреслення ролі поняття

«національні цінності» у вихованні національного самоствердження особистості відповідно до умов сьогодення.

Виклад основного матеріалу. Науковий аналіз проблеми засвідчив, що розуміння сутності поняття «національні цінності» базується на основі теорії цінностей. Перші дослідження питання цінностей актуалізовано мислителями часів раннього філософського періоду Сократом та його послідовниками Платоном і Аристотелем. Значний внесок у дослідження зазначеної проблеми здійснив І. Кант. Саме він уперше впровадив термін «цінність», що стало основою зародження теорії цінності. У широкий обіг ця категорія увійшла завдяки науковцю Р. Лотце. У подальшому означена проблема знайшла своє відображення у працях А. Шопенгауера, Ф. Ніцше, а також у теоріях Ч. Морріса, М. Рокіча, В. Франкла та ін.

Проблема цінностей привертала увагу значної кількості дослідників, що зумовило появу різноманітних трактувань цього феномена. Зокрема Б. Ананьєв розглядає цінності й ціннісні утворення як первинні властивості особистості, які є основою мотивів поведінки та формування характеру і спрямованості. С. Рубінштейн визначає поняття динамічної тенденції особистості як прояв направленості й ціннісних орієнтацій. На думку Л. Божович, цінності є власне моральними цінностями у структурі мотиваційної сфери.

Як стверджує академік І. Бех, у психології особистості побутує поняття «особистісні цінності», що відображає факт долученості суб'єкта до соціальних зв'язків та стосунків і тлумачить людину як соціокультурну реальність. Таким чином, науковець визначає особистісні цінності як такі, що пов'язані із засвоєнням конкретним індивідом суспільних цінностей, тобто закріплена значущість для людини особистісного смислу певних об'єктів, подій та явищ [1, с. 10]. Власне ці особистісні цінності є змістом образу «Я», «Я-концепції», що становить ядро особистості та визначає й регулює її поведінку та діяльність, а також їх можна розглядати як певний ідеал чи зразок для наслідування. Цілісність образу «Я» як системи уявлень індивіда про самого себе та емоційно-ціннісне ставлення становлять особистісні цінності, «... це психологічне новоутворення, що відображає найбільш безпосередньо значущу для суб'єкта узагальнену сферу навколишнього середовища, через ставлення до якої він вирізняє, усвідомлює та утверджує себе, своє «Я», і в результаті чого ця сфера стає простором його життєдіяльності» [1, с. 300]. І. Бех зазначає, що таким чином суспільні цінності стають суб'єктивними надбаннями особистості. Суспільні цінності інтеріоризуються в особистісні у складному процесі оволодіння знаннями й насичення їх відповідними емоціями та переживаннями.

Зі співвідношення особистості і світу, відтворюючи значущість чогось для особистості, виникають, за твердженням Т. Титаренка, ціннісні орієнтації як одне із центральних особистісних утворень, що відображає усвідомлене ставлення особистості до соціальної дійсності й визначає мотивацію її поведінки та діяльності [15]. Ціннісні орієнтації є основою національного самовизначення особистості, а отже, і національного самоствердження учнівської молоді. Ціннісні орієнтації є одним із найважливіших

створень у структурі національної самосвідомості. М. Боришевський стверджує, що ціннісними орієнтаціями виступають актуальні потреби, інтереси, погляди, ставлення до навколишньої дійсності й до самого себе як до соціального індивіда [13].

Із розумінням особистістю себе, свого «Я» та «Я» іншого, з інтеріоризацією суспільно значущих цінностей, із покликом можливостей науковці пов'язують розуміння совісті. Совість як система суспільно значущих моральних цінностей розвивається швидше з того емоційного матеріалу, який робить індивіда психологічно сильним. Негативні почуття блокують розвиток повноцінної особистості [1, с. 307]. Совість – це постійна боротьба, що спрямована на об'єднання дій і почуттів із найкращою складовою «Я». Сила цієї частинки «Я» сповнюється з кожним новим досягненням справедливості. Це та сила, яка спрямована на пошук та віднайдення істинного «Я». Саме совість є особистісним центром, конструктивною складовою у становленні моральності особистості, зокрема справедливості як «любові до інших», як «процесу становлення», як «свободи прийняття рішення», як «захисту власної цілісності» [14]. Совість визначає напрям вектора вибору, сенсу життя особистості та якості її вчинку, що віддзеркалює сформованість базових особистісних цінностей. Провідним критерієм совісті є усвідомлення стану, в якому особистість не бачить жодного зиску для себе, крім вигоди для іншого та справедливої ідеї, за яку бореться. Сутність совісті полягає у відгуку на потребу іншої особистості, громади, держави-нації.

У філософському трактуванні загальнолюдськими цінностями є все прогресивне, що виробило людство і що відповідає його інтересам загалом. Це не якісь наднаціональні цінності, навпаки, вони уособлюють у собі всі цінності, де б вони не створювались, усі досягнення світової цивілізації у ході історичного розвитку всіх народів. Вони передбачають збереження можливостей повноцінного існування кожної окремої особистості [9, с. 85].

Зважаючи, що кожна нація робить свій внесок у розкриття людського ідеалу і що національне виступає посередником між загальнолюдським та індивідуальним, постає проблема творення національних цінностей. Оскільки національні цінності пов'язані з існуванням та становленням самої нації, їх варто розглядати як складне утворення, що виявляється у сфері суб'єктно-об'єктних відносин, що відображають позитивну значущість символів, знаків, явищ, міфів, котрі є визнаними певною спільнотою, і які несуть у собі духовно-енергетичний заряд, присутній у психічному світі самих культуроносців, який завдяки емоційному насиченню сприймається ними як їхня власна духовна інтенція. Усвідомлення національних цінностей сприяє формуванню національних особливостей, що надалі переростає в національну визначеність, національну належність особистості до певного національного середовища, де наявна система національних традицій, звичаїв, норм та оцінок виступає керівним елементом мотивації її поведінки, здійснює вплив на міжособистісні відносини, уподобання, погляди на життєвий устрій. Національна належність являє собою сполучення об'єктивно-соціальної залежності особистості від спільноти й суб'єктивного ставлення до неї, що становить соціально-психологічну сполучну

ланку для індивіда до умов національного способу життя, культури, традицій, що відображається у внутрішньоособистісній структурі національних зв'язків, які виражаються не тільки в національній визначеності, а й у національній самосвідомості [9, с. 63-85]. На думку К. Чорної, національна самосвідомість інтегрує в собі любов до Батьківщини, до історичного самобутнього образу свого народу; віру в його духовну силу й покликання, волю до того, щоб народ посів почесне місце в цивілізованому світі, уміння осмислити історію, культуру, мистецтво, цінності, мораль, звичаї, обряди, національну символіку; оволодіння рідною мовою; систему вчинків, які випливають із любові, віри, волі й осмислення; готовність служити інтересам своєї держави, нації.

Власне національне самоствердження особистості ми розглядаємо як інтегративну суспільно-моральну цінність, яка проявляється в усвідомленні себе членом української нації, характеризується прагненням до морального самовдосконалення й повагою до всіх етносів, які становлять український народ, та відданістю Українській державі, народу, нації, а також готовністю солідарно відстоювати її незалежність, цілісність і суверенітет, та визначається вміннями компетентно сприяти розбудові України як правової, демократичної, соціальної держави-нації.

М. Боришевський розглядає національне самоствердження особистості як одну із визначальних ролей «настановлення людини на вибір особистісно значущих цілей, що визначаються системою етнічних, національних цінностей, досягнення яких (цілей) може задовольняти прагнення людини посісти бажане місце у шкалі таких цінностей» [13, с. 32]. Разом із тим, він зазначає, що «загальнолюдські цінності стосовно явищ етнічних, національних є абстракцією, яка може мати своє вираження, тобто втілення у формі конкретного, реально існуючого явища – національних цінностей» [13, с. 268-269]. До національних цінностей можна віднести етнічні та національні риси спільноти, усвідомлення членами спільноти власної відповідальності за долю свого етносу, нації та самооцінки щодо наявності громадянсько-патріотичних якостей. Учений стверджує, що коли сформовано національну свідомість, то особистість усвідомлює «...себе частиною певної національної (етнічної) спільноти» та оцінює «себе як носія національних (етнічних) цінностей, що склалися в процесі тривалого історичного розвитку національної спільноти, її самореалізації як суб'єкта соціальної дійсності. Національній самосвідомості конкретної особистості ... притаманне прагнення до самовираження і самореалізації своєї національної сутності, неповторності, потреба зайняти гідне місце серед інших національних спільнот та зробити помітний внесок у розвиток людської історії» [13, с. 240].

Національні цінності творяться національною спільнотою, насичуються відповідними національними почуттями, переживаннями, які постають з умов суспільного життя, еволюціонуючи разом із нацією, та реалізуються через кожну окрему особистість. Такі цінності формуються в результаті усвідомлення нацією своїх потреб у відповідності до результатів ціннісного ставлення. Зокрема, до національних цінностей належать: українська національна ідея, українська мова, національна само-

свідомість, національна гідність і гордість, національний характер, історична пам'ять, державні та національні символи України, Конституція України, національна культура (традиції, звичаї, обряди, мистецтво, побут, національні особисті-символи), релігія, життя і здоров'я громадян української нації, патріотизм та територіальна цілісність, незалежність і соборність Української держави-нації. Національні цінності мають двоїтий характер: сприяють функціонуванню національних цінностей та водночас визначають зміст національних цінностей [9, с. 80-85].

Варто зазначити, що національні почуття становлять цілісну систему емоційних переживань. Зокрема почуття вищого рівня переживаються тоді, коли особистість повинна бути здатною розуміти загальноприйняті соціальні норми, які відповідно викликають певні емоційні реакції із постійним їх збагаченням. Власне, лише та ідея є дієюю, яка емоційно пережита та пробуджує прагнення, тобто дійовий компонент [1, с. 665]. Саме в національних почуттях відображається стійке ставлення особистості до себе, до інших, до суспільних процесів, до громади, до держави-нації. На думку Ю. Платонова, національна гідність особистості регулює дії та вчинки, що здійснюються на користь свого народу, при усвідомленні свого етнопоходження та значущості й користності суспільної діяльності [12, с. 10]. Таке почуття є невіддільним атрибутом національного життя і найхарактернішою ознакою національної належності особистості до певної національної спільноти, що ґрунтується на розумінні значимості усього позитивного в національному житті народу, а в цьому позитивному – того, що створюється нацією і що вона одержує в процесі міжнаціонального спілкування [11, с. 97]. В етнопсихологічному словнику національну гордість тлумачать як патріотичне почуття любові до своєї Батьківщини й народу, усвідомлення своєї належності до певної нації, що проявляється в розумінні спільності інтересів, національній культурі, мові й релігії [8, с. 166].

Для українського народу пріоритетні повага до своїх культурно-історичних цінностей, толерантність до інших культур, емоційність. Національна честь є моральною оцінкою гідності нації як самими представниками національної спільноти, так і іншими інонаціональними членами спільноти. Наявність національної честі є передумовою, потужним мотивом подальшого національного самоствердження особистості та нації зокрема [11, с. 106]. Категорія «честь» відображає диференційовану оцінку індивіда громадою, визнання його гідності, адже честь – це нагорода, що присуджується за честоти [6, с. 161]. У тлумачному словнику української мови подано таке трактування поняття «честь»: це сукупність вищих моральних принципів, якими людина керується у своїй громадській і особистій поведінці (незаплямована честь); повага, пошана, визнання кого, чого-небудь; те, що дає право на шану, повагу, визнання (гідний честі) [16, с. 647]. Серцевиною гідності особистості є її честь, тобто вірність певним етичним принципам, які становлять основу моральної самоповаги [4, с. 11]. У процесі оволодіння національною культурою, мовою, способом національного буття формується ставлення особистості до цінності нації, здатність до національного самовираження, самоконтролю, саморегуляції

та збереження національної культури й політичної цілісності нації та здійснюється морально-етична національна самооцінка вчинків, якостей, мотивів поведінки як носія цінностей національної спільноти, що і проявляється у національній самоповазі особистості [11, с. 103].

Розвинені почуття національної гідності, гордості та честі формують та регулюють порядок дій та відносин у системі координат сучасного українського суспільства та спонукають до здійснення змін, насамперед таких: народ сам себе повинен поважати, якщо прагне до визнання й шанобливого ставлення з боку інших провідних держав світу; формувати національну самосвідомість українства, замінити втруєне впродовж віків почуття менш-вартості на національну гідність і гордість народу; усвідомити та прийняти всю правдиву й складну історію нашого народу, спадкоємцями якого ми є; створити та утвердити новітню українську національну суспільно-політичну ідеологію; відображати в інформаційному просторі правдиве не лише трагічне, а й героїчне минуле й теперішнє українського народу, широко висвітлюючи шоденні досягнення і сподвижництво пересічних громадян на «шляху злагоди до процвітання».

Зважаючи на означене, національною ідеєю повинен стати імператив «шляхом злагоди до процвітання» з метою мобілізації української нації задля національного становлення на базі демократичних цінностей, на що наголошує директор Інституту проблем виховання НАПН України академік І. Бех у розробленій програмі «Національна ідея в становленні громадянина-патріота України» [2, с. 7]. Національна ідея повинна сприяти формуванню національної єдності, солідарності на основі необхідності самоствердження у процесі прийняття та реалізації національних цінностей. Сукупність теоретичних уявлень, політико-культурних установок, зрозумілих для широкої верстви народу патріотичних гасел, спрямованих на вирішення кардинальних проблем національного самоствердження (утвердження і задоволення соціально-економічних, політичних, духовно-культурних інтересів нації), відображені у національній ідеї. З огляду на це, вона набуває форми суспільного проекту загальнонаціонального масштабу з урахуванням становища нації, її цінностей, інтересів, цілей та способів їх досягнення.

Солідарність інтегрує переконання та дії, взаємодопомогу та підтримку членів певної соціальної групи, національної спільноти на основі спільності інтересів, зокрема національних інтересів держави-нації та необхідності досягнення загальних цілей; спільної відповідальності; активного співчуття та підтримки актуально доречних інтересів чи думок [7, с. 684]. У відповідальності сконцентровано усвідомлений особистістю суспільно значущий обов'язок, потребу у здійсненні морального вчинку. Саме за допомогою відповідальності формується й через неї виявляється зв'язок особистості з навколишньою дійсністю, виникає їх цілісність [1, с. 583]. Відповідальна учнівська молодь завжди розглядає будь-які події як їх учасник. Така особистість відповідальна не тільки за певну справу, а й за думку, її зміст та наслідки. Особистість, одухотворена мотивом відповідального звернення, отримання результату дії, самовдосконалюється. Особливістю відповідальності є її постійність, що перетворює її на усвідомлене

настановлення до готовності діяти належним чином. Таким чином, «відповідальність є осмисленим рухом свідомості, який перетворює можливість на реальне здійснення вчинку» [1, с. 585-586].

Поняття «відданість» трактується як: присвяченість себе чому-небудь, любов до чогось, що відзначається постійністю та вірністю [16, с. 95]. Саме у відданості Українській державі вбачається головна запорука злагоді в суспільстві на шляху до процвітання, а гарантом розбудови та міцності держави-нації є засади високої моральності усього суспільства та кожного громадянина зокрема. О. Вишневський зазначає, що «...специфічною метою українського виховання є прищеплення державницького світогляду, коли свою долю та своє особисте щастя людина пов'язує з власною, упорядкованою державою, що має міцні моральні підвалини і добрі та шановані людьми закони» [6, с. 145].

Виховання національного самоствердження учнівської молоді передбачає природну потребу особистості у свободі та праві вільного вибору як умову її саморозвитку, активності, самодіяльності та творчої самореалізації кожного громадянина України, формування молоді, здатної створювати та розвивати європейські цінності, сприяти консолідації української нації задля подальшого процвітання держави-нації. Щодо зазначеного науковець І. Бех наголошує, що «досвід вільного і відповідального вибору є одним із найглибших джерел позитивних особистісних змін. Тільки за допомогою свободи можна підготуватися до свободи, тільки за допомогою співпраці можна підготуватися до співпраці, тільки за допомогою демократії можна підготуватися до демократії» [1, с. 32]. Ступінь свободи особистості, її здатність до самовизначення та самоствердження певною мірою залежить від її належності, зв'язків та міжособистісних стосунків у національній спільноті. Українська нація самоствердиться при наявності свободи особистості і всього народу, де солідарність і справедливість є визначальними складовими громадянського суспільства.

Вагомим є також усвідомлення особистістю здатності приймати рішення, здійснювати вибір, вірити у власні сили, тобто сприймати себе як самодостатню особистість. Самодостатня особистість нічого не вимагає від життя, а орієнтується на свої можливості [3, с. 17]. Особистісна самодостатність свідчить про здатність людини оволодіти певною соціальною ситуацією розвитку. Тому належить створювати у виховному процесі національного самоствердження відповідні умови, які б забезпечували значущість для особистості відповідної соціальної ситуації розвитку та задавали провідну діяльність і спрямованість її активності. За умови, коли провідний мотив, мета підноситься, не уособлює людину, а єднає її життя з життям інших людей, їхнім добром, такі життєві мотиви здатні створити внутрішнє психологічне спрямування людського існування, що становить сенс життя [10]. Ми погоджуємося із твердженням І. Беха, що «сенс життя є вершиною, апогеем майбутнього, який визначає все буття особи і спрямовує її дії та вчинки» [1, с. 638]. У побудові процесу виховання національного самоствердження учнівської молоді педагог повинен допомогти відкрити вихованцю його вище «Я», «особистісний сенс», те, заради чого він вико-

нує моральну дію. Саме через усвідомлення ним особистісного сенсу у взаємозв'язку зі своїм вищим «Я», переживаючи найвищі позитивні емоційні почуття, проходить напружена «праця душі». Систематичність і цілеспрямованість такої діяльності у виховному процесі передбачає «орієнтацію на вищі морально-духовні досягнення суб'єкта, на формування ... акмічної особистості» [1, с. 639]. Цей динамічний процес зорієнтований на роботу особистості щодо осмислення співвідношення: особистість, громада, держава, нація, що передбачає знаходження свого місця у житті та усвідомлення своїх прав і обов'язків перед колективом, громадою, державою-нацією. Особистість, стверджуючись як громадянин Української держави-нації, іде шляхом усвідомлення цінностей буття через прилучення до культурних здобутків української нації як поліетнічної спільноти, в якій сконцентровані трансцендентні ідеї та ідеали як смисли, що виходять за межі буття.

Висновки. Таким чином, серед системи цінностей особистості базовими є інтегративні загальнолюдські та національні цінності, які регулюють і визначають в учнівській молоді національне самоствердження та наявний рівень вихованості, зокрема національну гідність і гордість, честь, свободу, самодостатність, відданість, солідарність. Зазначені категорії в сучасних умовах відповідають запитам українського суспільства, що потребує кардинальних політико-правових, соціально-економічних трансформацій з орієнтацією на європейські цінності й громадянське суспільство та водночас передбачає чітке національне самовизначення своєї держави як соборної незалежної із власними національними інтересами, реалізація яких є обов'язковою умовою національного самоствердження України.

Перспективи подальших досліджень. Представлений матеріал не вичерпує усієї проблеми, потребує подальшого дослідження, зокрема можливе обґрунтування моделі виховання національного самоствердження в учнівській молоді.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бех І. Д. Виховання особистості : підручник / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2008. – 848 с.
2. Бех І. Д. Національна ідея в становленні громадянина-патріота України: програмно-виховний контекст / І. Д. Бех, К. І. Чорна. – К., 2008. – 39 с.
3. Бех І. Д. Особистість у просторі духовного розвитку : навч. посіб. / І. Д. Бех. – К. : Академвидав, 2012. – 256 с.
4. Бех І. Д. Почуття гідності у духовному розвитку особистості / І. Д. Бех // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. пр. / Ін-т проблем виховання. – К., 2008. – Вип. 12. – С. 5-17.
5. Васильєва Т. В. Коментарій к переводу Аристотеля «Эвдемона этика» / Т. В. Васильєва // Вопросы философии. – 2002. – Кн. 3. – № 1. – С. 161.
6. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки: посібник / О. Вишневський. – Дрогобич : Коло, 2006. – 326 с.
7. Энциклопедический социологический словарь / под ред. Г. В. Осипова ; РАН ; Ин-т. соц.-политисслед. – М., 1995. – 939 с.
8. Крысько В. Г. Этнопсихологический словарь / В. Г. Крысько. – М. : МПСИ, 1999. – 343 с.

9. Лебідь І. В. Національні цінності у виховному процесі загальноосвітньої школи (теоретико-методологічний аспект) : дис. ...канд. пед. наук : 13.00.01 / Ірина Владиславівна Лебідь. – Умань, 2002. – 222 с.

10. Леонтьев Д. А. Психология смысла / Д. А. Леонтьев – М. : Смысл, 2002. – 484 с.

11. Мала енциклопедія етнодержавознавства. – К. : Генеза, 1996. – 993с.

12. Платонов Ю. П. Основы этнической психологии / Ю. П. Платонов. – СПб. : Речь, 2003. – 452 с.

13. Психологічні закономірності розвитку громадянської свідомості та самосвідомості особистості : в 2 т. / М. Й. Боришевський, М. І. Алексєєва, В. В. Антоненко та ін. ; за заг. ред.

М. Й. Боришевського. – К., 2001. – Т.2. – 308 с.

14. Снайдер М. Ребенок как личность. Становление культуры справедливости и воспитание совести / М. Снайдер, Р. Снайдер, Р. Снайдер-мл. ; под ред. В. Кагана. – М. : Смысл ; СПб. : Гармония, 1994. – 237 с.

15. Титаренко Т. М. Життєвий світ особистості: структурно-генетичний підхід : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра. психол. наук / Т. М. Титаренко. – К., 1994. – 48 с.

16. Тлумачний словник української мови / уклад. Т. В. Ковальова, Л. П. Кориґа. – Харків : Синтекс, 2002. – 672 с.

Дата надходження до редакції: 07.05.2015 р.

МУЗИКА. ЕСТЕТИКА

УДК 371.036+614.252(072)

Світлана БУХАЛЬСЬКА,
кандидат педагогічних наук,
заступник директора
Рівненського базового медичного коледжу

Олександр БУХАЛЬСЬКИЙ,
викладач кафедри гри на музичних інструментах
музично-педагогічного факультету Інституту
мистецтв Рівненського державного гуманітарного
університету

АКТУАЛІЗАЦІЯ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ ЗАСОБАМИ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

У статті актуалізовано значимість музичного мистецтва у процесі художньо-естетичного виховання студентів медичних навчальних закладів.

Ключові слова: художньо-естетичне виховання, музичне мистецтво, студенти медичних навчальних закладів.

В статті актуалізовано значення музичного мистецтва в процесі художньо-естетичного виховання студентів медичних навчальних закладів.

Ключевые слова: художественно-эстетическое воспитание, музыкальное искусство, студенты медицинских учебных заведений.

The article is devoted to the problem of the importance of music art in the process of artistic and aesthetic training of the students of medical educational institutions.

Key words: artistic and aesthetic training, music art, students of medical educational establishments.

Постановка проблеми. Вимоги сьогодення щодо різнобічного розвитку молодого людини як найвищої цінності суспільства актуалізують потребу в орієнтації системи вищої професійної освіти на підготовку не лише кваліфікованих, а й творчо активних, культурно-освічених фахівців. З огляду на зазначене, в процесі підготовки майбутніх медичних